

Bildande av naturreservatet Spåningsrås i Älmhults kommun

Beslut

Länsstyrelsen förklarar området Spåningsrås som naturreservat. Gränsen för naturreservatet ska vara den gräns som anges i bifogad karta (bilaga 1).

För att uppnå syftet med reservatet beslutar Länsstyrelsen att nedan angivna föreskrifter ska gälla.

Länsstyrelsen fastställer bifogad skötselplan (bilaga 2) för reservatets långsiktiga vård.

Syftet med reservatet

Syftet med naturreservatet är att:

- bevara och restaurera nuvarande och före detta öppna och glest trädklädda ängs- och betesmarker så att områdets biologiska värden bevaras och stärks
- det rörliga friluftslivet ska ges möjlighet till naturupplevelser i ett artrikt landskap

Syftet ska uppnås genom att:

- områdets skyddsvärda naturmiljöer bevaras genom föreskrifter som reglerar jord- och skogsbruk och olika typer av exploatering
- nuvarande och före detta ängs- och betesmarker restaureras och vårdas genom slåtter, bete eller bränning
- lämpliga åtgärder för att främja upplevelsevärdena vidtas

Föreskrifter

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap. 5 § andra stycket miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden

Utöver förbud och föreskrifter i annan lagstiftning är det förbjudet att:

1. bedriva täkt av berg, sten, grus, sand, lera, jord, torv eller annan jordart
2. borra, spränga, schakta, gräva, dämma, dika, dikesrensa, fylla ut, tippa, anordna upplag eller utföra annan liknande åtgärd på land eller i vatten
Undantag:
Tillfälligt upplag i samband med skötselåtgärder får ske.
3. anlägga väg, parkeringsplats eller vändplats
4. ta bort eller skada stengärdesgård eller odlingsröse.
5. uppföra byggnad, ledning, mast, kraftverk, brygga eller annan anläggning
6. avverka, gallra, beskära, röja, så, plantera träd eller buskar eller utföra annan skogsbruksåtgärd eller skada enskilda träd eller buskar
Undantag:
Fastighetsägare får avverka och transportera ut gran t.o.m. år 2025.
7. skada, ta bort eller upparbeta dött träd, vindfälle eller döda grenar
8. sprida bekämpningsmedel, gödsel, kalk eller annat jordförbättringsmedel
9. ändra växt- och djurlivets sammansättning genom att föra in, så eller plantera ut arter på land eller i vatten
10. utfodra vilt, sätta upp saltsten för vilt eller anlägga åtel

Följande åtgärder är förbjudna att vidta utan Länsstyrelsens tillstånd:

11. uppföra jakttorn
12. öppna upp siktgata för jaktens behov
13. bedriva tävlings-, övnings- eller lägerverksamhet
14. sätta upp tavla, skylt, affisch, snitsel, konstföremål eller liknande
Undantag:
Jaktpass får markeras med skylt
15. tillskottsutfodra och vinterbeta
16. uppföra anordning för tamboskap, till exempel vindskydd eller insamlingsfälla

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap. 6 § miljöbalken om skyldighet för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla att följande åtgärder vidtas inom reservatet

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla:

1. utmärkning av reservatsgräns
2. att skötsel utförs som behövs för att bevara och utveckla naturvärdena:
 - a. slåtter och betesdrift om inte fastighetsägaren själv utför detta, eller anlitar annan brukare,
 - b. restaurering och omställning av skog till betesmark inbegripande röjning, gallring, sådd/plantering av naturligt förekommande träd och buskar samt frihuggning av träd (i områden med gran på privat mark enbart efter år 2025),
 - c. tillskapande och utplacering av död ved (inkl. död ved från områden utanför reservatet), hamling, veteranisering, flytt av vindfällen,
 - d. naturvårdsbränning,
 - e. igenläggning, dämning, biotopvårdande åtgärder eller rörläggning av diken
 - f. bekämpning av invasiva, främmande eller expansiva arter eller igenväxningsvegetation
 - g. uppsättning av fågel-, fladdermus- och insektsholkar
 - h. utsättning av i naturtyperna naturligt förekommande arter,
 - i. skapande av jordblottor för att gynna växt- och djurliv,
3. att anordningar för allmänheten i form av parkeringsplats, informationsplats, strövstig och rastplats iordningsställs
4. åtgärder för vetenskaplig undersökning med tillstånd från Länsstyrelsen
5. tillfälliga upplag i samband med skötselåtgärder
6. användning av brukningsväg eller tillfälligt körstråk i den utsträckning som behövs för att utföra skötselåtgärder enligt skötselplan.

Länsstyrelsen ansvarar för att skötselåtgärder enligt ovan och som specificeras i fastställd skötselplan utförs.

C. Föreskrifter med stöd av 22 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. om rätten att färdas och vistas inom reservatet och om ordningen i övrigt inom området

Utöver förbud och föreskrifter i annan lagstiftning är det förbjudet att:

1. skada naturföremål eller ytbildning, till exempel genom att gräva, borra, måla eller mejsla
2. fälla eller på annat sätt skada levande eller döda stående eller omkullfallna träd och buskar
3. plocka, skada eller gräva upp örter, svampar, mossor, lavar eller andra växter annat än plockning av enstaka exemplar av icke-fridlysta arter. Bär och matsvamp får plockas för husbehov
4. samla in insekter, snäckor, maskar eller andra ryggradslösa djur annat än enstaka exemplar av icke-fridlysta arter
5. framföra eller parkera motordrivet fordon eller släpvagn annat än på anvisad väg och anvisad iordningställd parkeringsplats
6. parkera eller ställa upp husvagn, husbil eller liknande mellan kl. 00.00 och 05.00
7. störa eller skada djurlivet t.ex. genom närgånget uppträdande vid bo- eller lekplats.

Följande åtgärder är förbjudna att vidta utan Länsstyrelsens tillstånd:

8. vetenskaplig undersökning
9. sätta upp tavla, skylt, affisch, snitsel, konstföremål eller liknande
10. bedriva tävlings-, övnings eller lägerverksamhet

Föreskrifterna hindrar inte:

- förvaltaren eller den som arbetar på förvaltarens uppdrag att utföra de åtgärder som framgår av ovan angivna B-föreskrifter som behövs för reservatets vård eller uppföljning av bevarandestatus.
- akuta reparationsåtgärder på ledning. Träd som fallit eller grenar som kapats vid åtgärder ska inte tas bort från utan flyttas inom naturreservatet.
- normalt underhåll av ledning och ledningsgata samt borttagande eller ersättning av ledning.
- normalt underhåll av vägar och stigar. Träd som fallit eller grenar som kapats vid underhåll får flyttas inom naturreservatet.

Föreskrifterna under C gäller omedelbart, även om de överklagas.

Med Länsstyrelsens tillstånd enligt föreskrifterna ovan avses inte en dispensprövning utan endast att Länsstyrelsen i skriftlig form kan ge sitt tillstånd till en åtgärd efter att denna beskrivits på lämpligt sätt.

Utöver ovan angivna föreskrifter gäller annan lagstiftning, bland annat miljöbalken, jaktlagstiftning, terrängkörningslagen och kulturmiljölagen.

Skälen för beslutet

Skälen för beslutet är områdets prioriterade bevarandevärden; naturtyperna torra hedar (4030), stagg-gräsmarker (6230), silikatgräsmarker (6270) samt fuktängar (6410). Bildandet av naturreservatet bedöms främja bevarandet av de utpekade värdena.

Naturreservatets högsta biologiska värden är knutna till isälvsavlagringar som bildar torrbackar där långvarig hävd genom bete, bränning och slåtter skapat rik biologisk mångfald inom främst kärlväxter, insekter och ängssvampar. Hotade torrmarksarter som backsippa, ljungögontröst, slåtterfibbla och slåttergubbe förekommer rikligt i området.

Delar av området är påverkat genom naturlig igenväxning och aktiv igenplantering med gran under andra halvan av 1900-talet. Fuktängarna i området har påverkats av markavvattnings. Området saknar hävd sedan ett antal år tillbaka. Områdets naturvärden är hotade genom fortsatt beskogning där första steget är tilltagande ansamlingar av förna och humus i gräsmarkerna och därpå följande vegetationsförändringar.

För att gynna de prioriterade bevarandevärdena behövs föreskrifter och skötselåtgärder som möjliggörs i och med att beslut om naturreservat fattas. Skötselåtgärderna specificeras närmare i skötselplanen.

Redogörelse för ärendet

I mitten av augusti 1990 inventerades området för första gången inom Länsstyrelsens ängs- och hagmarksinventering. Området har sedan dess också inventerats inom Länsstyrelsens ängs- och betesmarksinventering och ingår sedan 1996 i *Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet*. Området är sedan 2018 en del av Länsstyrelsens *Plan för skydd av värdefull natur i Kronobergs län* med syfte att skapa ett långsiktigt formellt skydd för naturvärdena på platsen. Staten har genom Naturvårdsverket förvärvat den fastighet som utgör den södra delen av naturreservatet. Länsstyrelsen har tecknat avtal om inträngsersättning med ägaren till den fastighet som utgör den norra delen av reservatet.

Ärendets beredning

Förslaget till beslut och skötselplan skickades 21 november 2022 till sakägare som förelades att komma in med eventuella erinringar.

Myndigheter, ideella föreningar med flera har samtidigt lämnats tillfälle att yttra sig över förslaget.

Synpunkter på förslaget till beslut

Älmhults kommun är positiv till att ett naturreservat bildas för att stärka den biologiska mångfalden och restaurera ett karaktäristiskt småländskt odlingslandskap. Kommunen framför att det är viktigt att naturreservatet inte inrättas mot markägarnas vilja samt att skyddsåtgärderna inte görs mer långtgående än vad som krävs för att uppfylla syftet med skyddet.

Smålands Ornitologiska Förening ställer sig positiv till förslaget. Föreningen anser att länet måste ha ett tätt nät av stora naturreservat av olika beskaffenheter så att den biologiska mångfalden bevaras och helst stärks. Områdets fågelfauna är inte unik i dagens läge, men det är förstås värdefullt att miljöer bevaras och restaureras också för dessa arter.

Naturskyddsföreningen Kronoberg menar att mosippa bör återintroduceras till området. Föreningen framför också att området brändes regelbundet under 1970- och 80-talet samt att den hotade arten vädgökbi bör lyftas fram i skötselplanen.

Lantbrukarnas Riksförbund skriver i sitt yttrande att bildandet av skyddade områden ska utgå från frivillighet hos fastighetsägarna. Förbundet uppmanar Länsstyrelsen att se över beslut och skötselplan för att minimera riskerna för insektsangrepp på omgivande skog. Det innebär att angripna träd ska få plockas ut ur reservatet kontinuerligt samt att överflödigt död ved också ska transporteras bort. Särskilt angeläget är detta nära reservatets gränser. Förbundet framför också att det är viktigt att Länsstyrelsen har en nära dialog med fastighetsägare intill reservatet. Det gäller särskilt riskerna för angrepp av granbarkborre.

E.ON tillstyrker förslaget till naturreservat under förutsättning att normalt underhåll även omfattar skogligt underhåll och grävning/schaktning, att motordrivna maskiner tillåts i ledningsstråket samt att det ska framgå av föreskrifterna att förändring av elnätet får tillståndsprövas.

Länsstyrelsens bemötande av inkomna synpunkter

Utifrån de synpunkter som framförts på beslut och skötselplan har ändringar och tillägg gjorts, i den mån de bedömts vara praktiskt genomförbara, rimliga i proportion till kostnaderna och förenliga med reservatets syfte.

Naturreservatet bildas efter att staten på frivillig väg tecknat avtal om köp respektive intrångsansättning av området. Länsstyrelsens roll är att

göra avvägningar mellan enskilda och allmänna intressen. Det innebär till exempel att en inskränkning i enskilds rätt att använda mark eller vatten som grundas på skyddsbestämmelse inte får gå längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses. Det innebär också att Länsstyrelsen, när stora naturvärden är hotade, kan fatta beslut om skyddsbestämmelser mot markägarens vilja.

All gran i området får och ska avverkas och transporteras ut ur området så snart som möjligt. Ny gran ska hållas borta. Länsstyrelsen bedömer därför inte att det finns risk för problematik kopplad till granbarkborre i den framtida förvaltningen av naturreservatet.

Föreskrifterna hindrar inte normalt underhåll av ledning och ledningsgata, akuta reparationsåtgärder på ledning samt borttagande eller ersättning av ledning. Träd som fallit eller grenar som kapats vid åtgärder ska lämnas i naturreservatet. Nyanläggning av mark- eller luftledning ska prövas enligt gällande lagstiftning i miljöbalken. Länsstyrelsen ser positivt på att befintliga luftledningar markförläggs där naturvärden inte skadas, gärna utmed vägar, eftersom det minskar framtida underhållsbehov och ledningens miljöpåverkan samt förbättrar reservatets visuella intryck.

Länsstyrelsen har förtydligat skrivningarna kring mosippa och väddgökbi i skötselplanen.

Länsstyrelsens bedömning

Området har i länets naturvårdsprogram erhållit klass 3 i en tregradig skala, där klass 1 innebär det högsta värdet. Stora naturvärden har registrerats vid såväl Länsstyrelsens Ängs- och hagmarksinventering som Ängs- och betesmarkinventeringen.

Spåningsrås ingår som ett delområde inom *Odlingslandskapets bevarandeområden* i länet, vilket innebär att platsen innehåller ett av regionens mest värdefulla odlingslandskap.

Inventeringar i området har visat att området hyser minst 15 rödlistade arter knutna till öppna gräsmarker.

Spåningsrås är ett för länet ovanligt välbevarat mindre odlingslandskap där torrbackar på isälvsavlagringar skapar växtplatser för arter som annars saknar möjlighet att konkurrera under mer friska och näringsrika markförhållanden. Sådana miljöer hör till de naturtyper i länet som i hög grad omvandlats till skog under 1900-talet eftersom de är lågproduktiva för jordbrukets ändamål. För att bevara och restaurera naturvärdena på platsen behöver området särskilt skyddas och vårdas. I det aktuella området kommer befintliga naturvärden att gynnas och nya naturvärden att skapas genom aktiva skötselåtgärder.

Stengärdesgårdar och odlingsrösen utgör viktiga livsmiljöer, tillflyktsorter och spridningskorridorer för växt- och djurarter, men har minskat starkt till följd av rationaliserad markanvändning. Biotoperna omfattas inte av det generella biotopskyddet när de ligger i skogsmark och skyddas därför genom reservatets föreskrifter.

Att parkera eller ställa upp husvagn, husbil eller liknande fordon nattetid är inte tillåtet eftersom det inte planeras för till exempel sophämtning eller toaletter i området.

Bevarandet av naturvärdena går inte att förena med skogsbruk, konventionellt jordbruk eller exploatering och ett långsiktigt skydd garanteras genom beslut om naturreservat. Utan beslut om områdesskydd riskerar de höga naturvärdena gå förlorade genom igenväxning eller felaktig hävd. Förutsättningarna att bevara områdets biologiska mångfald och livsmiljöer bedöms som goda om bevarandemålen uppfylls, i enlighet med fastställd skötselplan.

Länsstyrelsen bedömer att föreslagna föreskrifter är nödvändiga för att skydda de naturvärden som finns i reservatet.

Länsstyrelsen bedömer att bildandet av naturreservatet bidrar till att uppfylla miljö kvalitetsmålen ”Ett rikt odlingslandskap” och ”Ett rikt växt och djurliv”. Reservatsbildningen är förenlig med miljöbalkens mål i 1 kap. 1 § och bestämmelserna om hushållning med mark och vatten i 3 och 4 kapitlen miljöbalken.

I enlighet med vad som sägs i 4 och 5 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning, bedömer Länsstyrelsen att de föreslagna ordningsföreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken och 22 § förordningen om områdesskydd innebär så begränsade kostnadsmässiga och andra konsekvenser att det saknas skäl för en konsekvensutredning av regelgivningen.

Bestämmelser som beslutet grundas på

Bestämmelser om skydd för naturen finns i 7 kap. miljöbalken (MB) och förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. (FO).

Enligt 7 kap. 4 § MB får ett mark- eller vattenområde av Länsstyrelsen förklaras som naturreservat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Ett område som behövs för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter får också förklaras som naturreservat.

Enligt 7 kap. 5 § MB ska i ett beslut om att bilda naturreservat anges de inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med reservatet (inskränkning i pågående markanvändning). Om det behövs för att tillgodose syftet med ett naturreservat får Länsstyrelsen enligt 7 kap. 6 § MB förplikta ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla att vissa för skyddet nödvändiga åtgärder utförs inom reservatet. Föreskrifter om rätten att färdas och vistas inom ett naturreservat och om ordningen i övrigt inom området får meddelas av Länsstyrelsen enligt 7 kap. 30 § MB och 22 § FO, om det behövs för att tillgodose syftet med skyddet.

Länsstyrelsen ska enligt 3 § FO fastställa en skötselplan för reservatet. Planen anger de långsiktiga målen för skötseln av området och föreskriver vilka åtgärder som ska vidtas för att nå dessa mål. Skyddade områden förvaltas av den länsstyrelse som beslutat om skyddet.

Vid prövning av frågor om skydd av områden enligt 7 kap. MB ska enligt 25 § hänsyn tas även till enskilda intressen. En inskränkning i enskilds rätt att använda mark eller vatten som grundas på skyddsbestämmelse i detta kapitel får därför inte gå längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Uppgifter om naturreservatet

Tabell 1. Administrativa data.

Naturreservatets namn	Spåningsrås
NVR-id	2058721
Län	Kronoberg
Kommun	Älmhult
Natura 2000-område	Området ingår inte i nätverket men kan komma att föreslås i framtiden
Socken	Pjätteryd
Lägesbeskrivning	1,5 km NV om Pjätteryds kyrka
Centrumkoordinater	X: 439434, Y: 6279262
Kartblad Index 100 km	62E
Kartblad Index 5 km	62E 7d NO
Naturgeografisk region	11 Sydsvenska höglandets väst del
Huvudsaklig objektkategori	O, Odlingslandskap med ängar och betesmarker
IUCN-kategori	IV, Habitat/Artskyddsområde
Fastigheter och ägarkategori	Spåningsrås 1:2 Privat Kulhyttan 1:1 (under avstyckning) Naturvårdsverket

Servitut/rättigheter/ samfälligheter	Spåningsrås S:1 Väg Silvitsberg GA:1 Väg Avtalsservitut kraftledning
Sakägare	Enligt bilaga 3
Areal	Totalareal: 30,7 hektar landareal
Förvaltare	Länsstyrelsen i Kronobergs län

Beskrivning av området

Spåningsrås ligger 1,5 km nordväst om Pjätteryd i ett förhållandevis flackt landskap med skogsmarker, myrar och byar omgivna av mindre odlingsmarker.

Naturreseptatet Spåningsrås är 37 ha stort och omfattar in- och utägomarkerna till gården Spåningsrås, norr om Stockhultasjön. Detta delvis mycket välbevarade odlingslandskap består av näringsfattiga torrbackar där långvarig hävd skapat mycket rik biologisk mångfald, huvudsakligen kopplad till kärlväxter, ängssvampar och insekter. Rödlistade arter som slåttergubbe, backsippa, åkerrättika, slåtterfibbla, svinrot, scharlakansvaxskivling, praktvaxskivling, lädervaxskivling, lila vaxskivling, ängsmetallvinge, mindre bastardsvärmare, bredbrämad bastardsvärmare och sexfläckig bastardsvärmare är alla rapporterade inom området. Reservatet är också en utgången lokal för mosippa.

Även observationer av de rödlistade fåglarna ärtsångare, entita och talltita, och möjlig häckning av nötkråka bidrar till markernas biologiska värde. Gårdens betes- och slåttermarker saknar sedan minst 10 år hävd med undantag för gräsbränningar som genomförts våren 2021 och 2022 i reservatets nordvästra hörn och söder om gården.

Utmarkerna består av bestånd av blandskog, granskog, tallmosse, ung gran och björkskog och porsrika myrmarker med varierade åtgärdsbehov och målbilder.

Områdets högsta punkt ligger norr om gården Spåningsrås på 146 meter över havet. Områdets lägsta punkt är i nivå med Stockhultasjön på 133 meter över havet. Hela området dräneras mot nordöst från Stockhultasjön ut mot Lillån. Området ingår i Helgeåns avrinningsområde.

Kungörelse

Länsstyrelsen kungör detta beslut i vår författningssamling. Vi för också in kungörelse om beslutet i ortstidning i enlighet med 27 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. I detta fall för vi in kungörelsen i tidningarna Smålandsposten och Smålänningen. Sakägare ska anses ha fått del av beslutet den dag kungörelsen är införd i tidningen. Beslutet i sin helhet finns tillgängligt på Länsstyrelsen,

Kungsgatan 8, Växjö och på Länsstyrelsens hemsida,
www.lansstyrelsen.se/kronoberg.

Du kan överklaga beslutet

Se bilaga med överklagandehänvisning.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Maria Arnholm med naturskyddshandläggare Love Eriksen som föredragande. I den slutliga handläggningen har också länsråd Malin Almqvist, avdelningschef Maria Levin, enhetschef Maria Unell, naturvårdsförvaltare Patrik Nilsson och länsjurist Saramaria Johansson medverkat.

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Skötselplan och skötselplanekarta
 - 2a. Skötselplan
 - 2b. Skötselplanekarta
3. Sakägareförteckning och sändlista
4. Överklagandehänvisning

